

Moje *ne* Europskoj uniji i neoliberalnom kapitalizmu

Ljiljana Matković-Vlašić

Prošao je referendum u Hrvatskoj o ulasku u Europsku uniju, a meni je još uvijek zanimljivo pitanje koje postavljam svojim prijateljima i znancima: Jesi li zaokružio *da* ili *ne*? Kad odgovor glasi *da*, gotovo da sam razočarana u toj osobi. A kad je odgovor *ne*, kao da je poraslo moje uvažavanje dotične osobe. Ne bih možda smjela ljude na taj način testirati. Svatko ima pravo na svoje mišljenje. Naravno, ako ga doista ima, jer neki su skloni više sugestijama nego vlastitom razmišljanju.

Nakon trodnevnog boravka u Njemačkoj jako sam se usredotočila upravo na problem Europske unije. Pročitala sam brojne članake u svezi s time i razgovarala s bezbroj ljudi. Čak sam sudjelovala na okruglom stolu na kojem je opširno govorio stručnjak za tu problematiku dr. Neven Šimac. Moji su se argumenti uglavnom temeljili na razgovorima s običnim ljudima i na osobnim zapažanjima. Primijetila sam degradaciju životnih uvjeta u najjačoj zemlji EU-a Njemačkoj, a to me je posebno pogodilo, jer tu zemlju dobro poznajem još iz prijašnjih vremena.

Prateći medije zaključujem da sama Europska unija govori protiv sebe. Čudi me doduše i to da nekim našim pametnim ljudima nije bilo sumnjivo jednostrano propagiranje te asocijacije od strane političara koji, kao što pokazuju brojne ankete, ne uživaju preveliki ugled i povjerenje. Pa i mediji, koji su uglavnom u stranim rukama, jednoglasno su zagovarali ulazak u EU. I da se sada ja, koja želim dobro hrvatskom narodu, pridružim tom dobro uštimanom orkestru koji svira pogrebni marš ne samo mojem narodu nego i ostalim europskim narodima? Ne dolazi u obzir! Često sam u životu plivala protiv struje, pa mogu i sada.

Živciraju me nelogičnosti i apsurdi. Mjesecima se prije referenduma govorilo: »Kad uđemo u Europsku uniju.« Prof. dr. Ante Čović, poznati bioetičar, upozorio je na protuustavnost upotrebe veznika »kad«.¹ Zar se nije moglo govoriti: »Ako uđemo u EU?« Dakle, sve se znalo unaprijed, a ipak se održao

¹ Usp. Andrija Tunjić, Godina posljednje hrvatske šanske. Razgovor s prof. dr. Antom Čovićem, *Vijenac*, 24. veljače 2011., 4-6.

referendum kao neka predstava u kojoj je trebalo odglumiti demokratičnost. Eto, narod odlučuje, pa što hoćete? Ovakvo prozirno manipuliranje ne znam je li se ikada dogodilo. Jedan je političar nakon odigrane farse rekao: »Hrvatski je narod prvi put u povijesti sam odlučio o ulasku u neku asocijaciju.«

No, ako se uzmu u obzir brojke i postoci, onda je neznatna manjina donijela sudbinsku odluku, povodeći se za odlukom vlastodržaca.

Mene je osobno najviše pogodila spoznaja da smo mi već skoro cijelo desetljeće u raljama Europske unije. I upravo to desetljeće pokazuje degradaciju života u Hrvatskoj. Nisam mogla ni sanjati da smo pod pritiskom EU-a rasprodali svoje banke, a to zaista ne treba komentirati. Silni stečajevi, nezaposlenost, sve teži uvjeti rada za one koji mogu biti sretni da još imaju posao, to je sve samo početak teškoća koje čekaju mali hrvatski narod... Nikakvo čudo da me lovi depresija pri pomisli da je moje *ne* bilo opravdano jer od srca bih željela da sam u krivu. Tako bih voljela da ste svi vi koji ste zaokružili *da* imali pravo. Sada uopće više nije bitno tko je imao pravo, a tko nije, nego bitno je da ovom narodu bude bolje. A to se u EU-u nije dogodilo ni jednom narodu. Možda nekim vještim pojedincima koji nisu vrijedni spomena. Zašto? Zato jer je EU poligon krupnog kapitala, velikih korporacija, odnosno neoliberalnog kapitalizma koji sa svojom dereguliranom tržišnom ekonomijom gleda samo profit pa ne govori ni o čem drugom nego o tržištu i novcu, a u ljudima ubija smisao života pretvarajući ih u radne robote. Od mladih ljudi, a ne samo starih, često se može čuti: »Ne vidim smisao svog života.« Sjećam se pokojnog brazilskog nadbiskupa Dom Heldera Camare koji je još početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća upozoravao na opasnost koja prijeti čovječanstvu od multinacionalnih kompanija.

Europska se unija pokušava izjednačiti s pojmom Europe, a to nije isto. Doduše i jedna i druga imaju svoju povijest. Dostatno je podsjetiti se da su oba svjetska rata ili, bolje reći, svjetska pokolja (kako je svjetske ratove nazivao moj pokojni stric, dramski pisac Marijan Matković) potekla iz Europe. Možemo se još prisjetiti tridesetogodišnjeg i stogodišnjeg rata, inkvizicije, kolonijalnih pohoda u Ameriku i Afriku, holokausta... Dakako, mogli bismo nabrajati i imena velikana kulture, umjetnosti i znanosti koji su osvijetlili europski pojam. No, sve to sada ne bi trebalo biti ključno jer važno je što se upravo sada događa u većini europskih zemalja koje su još prije dvadesetak godina bile uzorne, a sada grcaju u dužničkom ropstvu. Zašto? Što se to događa u Europskoj uniji? Dugovi se, nažalost, ne mogu više riješiti štednjom nametnutom onima koji za te dugove uopće nisu krivi. Narod svojim stezanjem remena ne može doskočiti silnim kamatama koje treba platiti bankama, jedinim ustanovama koje posluju sa sve većim profitom. Ako poneka banka propadne, to opet skupo stoji one koji su najmanje za to krivi. Dugovi tih zaduženih država (a ne znam koja država u EU-u nije više-manje zadužena) otplaćuju se ponovnim zaduživanjima i tome nikad kraja. Dužnici, bez obzira na to jesu li to pojedine države ili pojedini građani, gube svoju slobodu i nezavisnost. To je suptilan način osvajanja resursa i

teritorija. Tu nisu potrebni tenkovi i topovi koji svoju primjenu još uvijek nalaze u Aziji i Africi. Najvažniji je tzv. kreditni rejting, a to znači da je zaduživanje postalo *modus vivendi* bez kojeg se ne može.

Malo se govori o tome koliko oružja izvoze ugledne europske države, pa čak i jedna Švedska. Zanimljivo je da takva trgovina ne smeta Europskoj uniji, odnosno briselskim birokratima. Tko je dignuo glas protiv trgovine oružjem? Nešto čega su se države stidjele, sada je posve normalno. Mislim da je upravo Europska unija poligon neoliberalnog kapitalizma, odnosno krupnog kapitala koji melje pred sobom sve što je bilo vrijedno u povijesti čovječanstva. Moral, etika, kultura, čovjekoljublje pomalo nestaju. Popljuvana su socijalna postignuća prošloga stoljeća. Što je s ljepotama prirode koje se nemilosrdno uništava zbog nekakvog rasta. Kakvog rasta? Rasta bankovnih računa manjine koja iz planeta Zemlje pomalo stvara koncentracijski logor.

Umjesto kulture kooperacije nameće se kultura konkurencije. Sport se, primjerice, pretvorio u divljačko sukobljavanje. U njega se ulažu milijuni jer služi površnoj zabavi i zatupljanju masa, što je prevažna zadaća onih koji su na vlasti.

Tehnička dostignuća nisu smanjila radno vrijeme pojedinaca. Naprotiv, nikada neki ljudi nisu više radili, dok su drugi bez posla. Upravo zbog tog nehumanog opterećivanja znatno je opala kvaliteta učinka. Nikada se toliko pacijenata nije tužilo na liječnike kao sada. Televizija ispire mozak neprestanim ponavljanjem reklama, davanjem filmova s brutalnim scenama nasilja, s priglupim zabavama – razarajući tako vrijednosni sustav kakav smo poznavali. Mladi se zabavljaju u zaglušnoj buci u kojoj je svaki normalan razgovor nemoguć. Debilizacija ljudi na dnevnom je redu. Većina nema neko vlastito stajalište nego ponavlja što je čula ili vidjela na ekranu. Propagira se kič, a likovna umjetnost pretvorila se u dosjetku. Kad je riječ o politici, posebno je važno dobro brbljati i ostavljati dobar dojam. Adenauer upravo u tome nije bio vješt, ali izvukao je svoju zemlju iz poslijeratnog siromaštva. Danas je jaz između bogatih i siromašnih veći no ikada. Na početku 20. stoljeća bogati su bili tri puta bogatiji od siromašnih, a danas su to više od 200 puta. Pojava terorizma još je jedna strahota našega vremena. No, borba protiv gladi, bijede i siromaštva trebala bi biti važnija od borbe protiv terorizma. Govori se o preventivnim ratovima, što je vrhunac cinizma. Netko je iz Mađarske rekao: »Sada proživljavamo treću diktaturu: prvo Hitler, onda Staljin, a sada svjetsko tržište!«

Usput mogu spomenuti da u Njemačkoj često zakašnjavaju vlakovi jer se neki ljudi odlučuju za suicid poput Ane Karenjine. Depresija je kao oboljenje već na trećem mjestu, a možda će uskoro biti na prvom.

Nije istina da nema alternative. Treba strpljivo slušati žrtve da bi se sagledalo uzroke ovakva nepodnošljiva stanja na lokalnoj razini te na razini Europe i svijeta. Imati snage reći *ne* i, primjerice, bojkotirati proizvode koji su stvoreni na patnji i izrabljivanju, negovati jednostavan životni stil usprkos skupim

brendovima koji se nameću. Valja razvijati novu kulturu ljudskih odnosa u konkretnom, svakodnevnom životu, a ne u zrakopraznom prostoru ispraznog brbljanja. Zahtijevati jednostavna pravila i zakone, a ne zakučaste propise na stotinama i tisućama stranica koje ni stručnjaci ne mogu pročitati. Biti na strani siromašnih i slabih da bi se i oni mogli osoviti na svoje noge i živjeti dostojanstveno. Upravo je to naš kršćanski imperativ. Srećom ima ljudi koji vjeruju da mogu vlastitim zalaganjem razvijati konkretne druge mogućnosti te gospodarstvo i politiku staviti u službu čovjeka, a ne krupnog kapitala kao što je sada slučaj. To mogu biti sitni koraci, mali korisni pothvati u vlastitoj okolini. Dobro je netko od takvih ljudi rekao: »Kad posijećete posljednje stablo, zagadite posljednju rijeku, ulovite posljednju ribu, vidjet ćete da novac ne možete jesti.«

Na kraju pitam: Zašto se Europska unija nije oduprla neoliberalnom kapitalizmu, slijedeći pozitivna postignuća europske kulture i civilizacije? Zašto nije tijekom tih silnih godina ostvarila zamisli svojih osnivača: De Gasperrija, Monneta, Schumana, Adenauera? Suradnja je među narodima potrebna, ali ne tako da veliki narodi diktiraju pravila ponašanja malim narodima. Umjesto da EU olakšava život narodima i pojedincima, ona ga komplicira i otežava. Prevladali su sebični interesi umjesto istinske brige. Teški nameti i porezi vide se kao neko rješenje, a nimalo se ne obuzdavaju apetiti militarizacije. Prestanite proizvoditi oružje, vi paranoici i grabežljivci, pa će većina problema biti riješena!!!

Banke, koje mi se stalno motaju po glavi kad spominjem neoliberalni kapitalizam, bez sumnje imaju korisnu funkciju, ali nisu se smjele povampiriti i preuzeti vlast nad politikom. Kruna svega je nedavna vijest u medijima da se na njemačkim sveučilištima ukida slavistika. Oko 90.000 knjiga jednostavno je reciklirano. Ukidanjem slavistike godišnje će se uštedjeti 310 do 350 tisuća eura. Ekonomski uvjeti utječu na prestižnost među jezicima. Švedski ministar obrazovanja najavio je uvođenje kineskog jezika i u osnovne škole, obrazlažući to globalizacijom i ekonomskim razlozima. Mislim da se hrvatskom jeziku u EU ne piše dobro. Nekoć smo se zgražali kad su se palile knjige na lomačama. Sada se to recikliranjem radi mnogo elegantnije.

Ako se to događa knjigama, što mi ljudi možemo očekivati?